Derde keer, goede keer

Saoedi-Arabië | Anno 2026

Dinsdag 10 februari | Oud-Riyad – Al Diriyah 2
Woensdag 11 februari | Riyad – KAFD 20

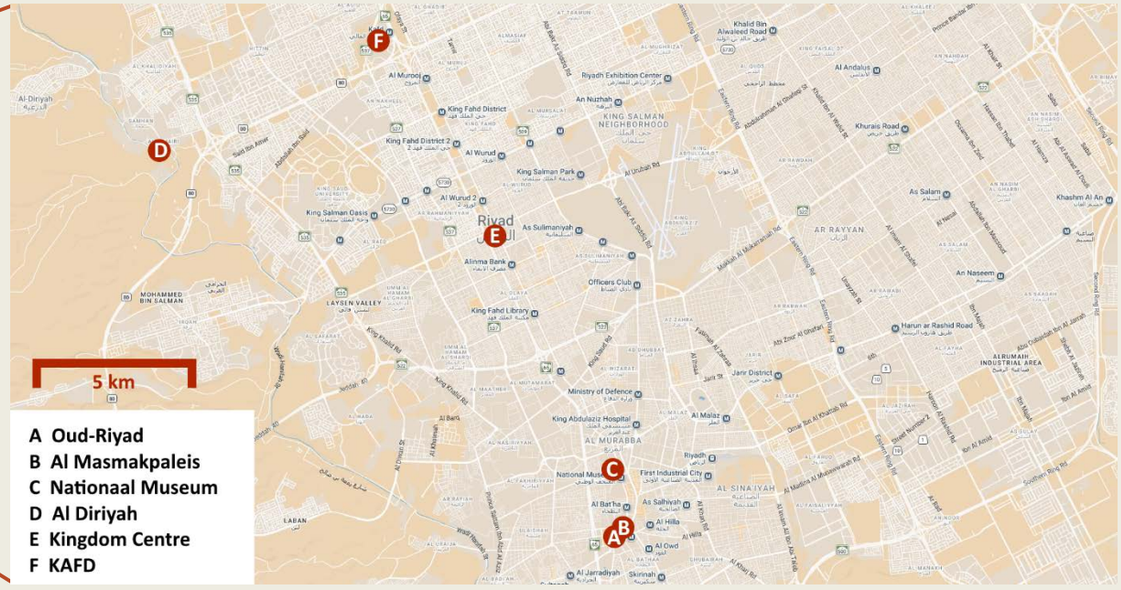

Dinsdag 10 februari | Oud-Riyad – Al Diriyah

Waren het in Medina voor het merendeel vrome pelgrims in traditionele witte *ihram* die met ons de ontbijtzaal deelden, dan zijn het hier vooral wapenhandelaren in pak en das die voor het ontbijt opdagen. Van 8 tot 12 februari vindt in Riyad immers de World Defense Show plaats, een tweejaarlijkse hoogmis van de wapenindustrie. Beneden, in de lobby van het hotel, hebben ze zelfs een *Information Desk* ingericht voor de vele geaccrediteerde *Exhibitors* en *Visitors* die hier logeren.

Dat in Saoedi-Arabië uitsluitend de strikte interpretatie van het wahabisme van toepassing is, is op deze gebeurtenissen terug te voeren

Op de wereldwijde wapenmarkt zijn de Saoedi's nu eenmaal belangrijke spelers. Komt het op militaire uitrusting aan, dan kijken ze hier niet op een oliedollar meer of minder. Ook op straat merk je dat. Her en der zetten digitale *billboards* de kwaliteiten van SCOPA in de verf – een particulier Saoedisch defensie- en veiligheidsbedrijf. Drones, gevechtsvliegtuigen, duikboten, tanks, artillerie, …. noem maar op, zij maken het.

Eens te meer houdt een stralend blauwe hemel voor ons de belofte in van een aangename dag. Hoger dan 32 °C zal de temperatuur naar verwachting niet stijgen. Een enthousiaste Noura staat ons al op te wachten. Vandaag zal zij onze gids zijn. Ze is uit het zuiden van Saoedi-Arabië afkomstig, dicht bij de grens met Jemen, en draagt een zwarte abaya met dito hoofddoek. Tijdens haar enthousiaste betogen zal die geregeld afzakken en haar haarlokken blootgeven, iets wat haar nauwelijks lijkt te bekommeren.

De oude stad Riyad, de thuisbasis van de *Tweede* Saoedische Staat, is vandaag onze eerste bestemming. Later op de dag zullen we Al Diriyah bezoeken, de bakermat van de *Eerste* Saoedische Staat, voegt Noura eraan toe. En, voor alle duidelijkheid, het Saoedi-Arabië zoals we het vandaag kennen, is in feite de *Derde* Saoedische Staat, beklemtoont ze nog.

Drie Saoedische staten, dat vergt een woordje uitleg. Eeuwenlang was het Arabisch schiereiland een lappendeken van stammen die elk hun eigen territorium hadden. Die versnippering leidde tot veel onrust, geregeld hadden ze het met elkaar aan de stok, van politieke eenheid was geen sprake.

Ministerie van Binnenlandse Zaken

Uiteindelijk overspeelden ze hun hand door ook de heilige steden Medina en Mekka aan de Ottomanen te ontfutselen

In het begin van de 18e eeuw kwam daar verandering in. Mohammed bin Saoed, de leider van een van de belangrijkste Arabische stammen, was goed bezig om vanuit Al Diriyah zijn invloed uit te breiden en steeds meer gebied te veroveren. Bovendien sloot hij in 1744 een bondgenootschap met Mohammed bin Abdoel-Wahhab, een ultraconservatieve religieuze leider die een terugkeer naar de oorspronkelijke, pure islam voorstond.

Voor beiden was dat een win-winsituatie – Mohammed bin Saoed kon erop rekenen dat zijn beleid in de moskeeën verdedigd werd, Mohammed bin Abdoel-Wahhab zag zijn leer over heel het schiereiland verspreid worden. Tot op de dag van vandaag werkt die alliantie in de samenleving door. Dat in Saoedi-Arabië uitsluitend de strikte interpretatie van het wahabisme van toepassing is, is op deze gebeurtenissen terug te voeren.

Gaandeweg kregen de Saoedi's het grootste deel van het Arabisch schiereiland in handen.

Boudltoren

Maar uiteindelijk overspeelden ze hun hand door ook de heilige steden Medina en Mekka aan de Ottomanen te ontfutselen. Erger nog, ze bestonden het zelfs om de naam van de Ottomaanse sultan uit het vrijdaggebed te schrappen.

In totaal had Abdoelaziz naar schatting 22 vrouwen – maar nooit meer dan vier tegelijk, voegt Noura er geruststellend aan toe

Dat kon de sultan niet over zijn kant laten gaan. Hij stuurde zijn Egyptische onderkoning op de Saoedi's af. Zeven maanden duurde het beleg van Al Diriyah, maar uiteindelijk moesten de Saoedi's de duimen leggen. De hoofdstad werd helemaal verwoest. Zo kwam in 1818 de Eerste Saoedische Staat aan haar einde.

Maar het huis van Saoed liet het daar niet bij. Al was hun hoofdstad verwoest, ze wisten in ballingschap te overleven. Zes jaar later reeds slaagde Turki Bin Abdoellah, kleinzoon van peetvader Mohammed bin Saoed, erin de Ottomanen uit Riyad te verdrijven. Dat werd nu hun nieuwe hoofdstad.

Wat meer is, de Saoedi's hadden hun les geleerd. Hun expansiedrift zetten ze op een klein pitje, maar tot pais en vree leidde dat niet. Want nu begonnen ze met elkaar te bakkeleien. Interne verdeeldheid, opvolgingsconflicten en regionale rivaliteiten leidden ertoe dat de belangrijkste rivaliserende stam, de Rasjidi's, steeds machtiger werd en uiteindelijk de Saoedi's uit Riyad verdreef. Zo kwam in 1893 de Tweede Saoedische Staat aan haar einde.

Nog gaven de Saoedi's het niet op. Derde keer, goede keer, zou je kunnen zeggen. Een zekere Abdoelaziz was de man die deze klus zou klaren. Voluit heette hij Abdoelaziz ibn Abdoel Rahman ibn Faisal ibn Turki ibn Abdoellah ibn Mohammed al Saoed. Daar kan de scherpzinnige lezer makkelijk uit afleiden dat Abdoelaziz de achterachterachterkleinzoon van peetvader Mohammed al Saoed was.

Het moet een bijzonder man geweest zijn, deze Abdoelaziz, want het gemak waarmee hij uiteindelijk het Arabisch schiereiland veroverde, was deels aan zijn populariteit bij de plaatselijke bevolking te danken. Maar ook aan zijn moed en zijn branie. Want met slechts 72 vertrouwelingen wist hij in 1902 Riyad te heroveren, glundert Noura. Meer nog, voegt ze eraan toe, uiteindelijk waren ze slechts met zes om de leider van de Rasjidi's aan de poort van het Masmakpaleis op te wachten en hem te doden op het ogenblik dat hij zijn burcht verliet om naar de moskee te gaan. Daarmee was de kiem voor de Derde Saoedische Staat gelegd.

Mettertijd wist Abdoelaziz zijn gezag over het Arabisch schiereiland uit te breiden en te consolideren. Daarvoor viel hij terug op een sterk en goed getraind leger, maar eveneens op religieuze en politieke netwerken en op tribale allianties. Zelfs huwelijken speelden een belangrijke rol. In totaal had Abdoelaziz *naar schatting* 22 vrouwen – maar nooit meer dan vier tegelijk, voegt Noura er geruststellend aan toe, want dat mag niet binnen de islam. Door vrouwen van andere stammen te huwen wist Abdoelaziz de banden aan te halen en de eenheid van het land te bevorderen.

Maar zo komt ook een weeffout bloot te liggen in de wijze waarop de dynastieke opvolging bij de Arabische stammen geregeld wordt. Want als een vorst sterft, is het niet zijn oudste zoon die hem opvolgt, maar zijn oudste nog levende broer. Pas wanneer dat rijtje helemaal afgewerkt is, komt de volgende generatie aan bod.

Al Faisaliahtoren

De man die momenteel aan de macht is, is dus nog steeds een van de zonen van een man die in 1876 geboren is

Olayatorens

En dat rijtje kan lang zijn. Want Abdoelaziz ging grondig tewerk. In totaal had hij 45 zonen, waarvan er 36 overleefden naar volwassenheid. Zelfs toen Abdoelaziz 77 was, verblijdde hij de natie nog eens met de geboorte van een prins. Het kan niet ontkend worden dat de brave man heel zijn leven lang het beste van zichzelf gegeven heeft voor zijn land.

In de praktijk heeft MBS tegenwoordig alle touwtjes in handen

Het gevolg van dat alles is dat sedert het overlijden van Abdoelaziz in 1953 tot op de dag van vandaag alleen maar zonen van hem aan de macht geweest zijn – Saoed, Faisal, Khalid, Fahd, Abdoellah en Salman. De man die momenteel (1926) aan de macht is, is dus nog steeds een van de zonen van een man die in 1876 geboren is. Een heuse gerontocratie dus.

Soms probeert iemand daar een stokje voor te steken en voor zichzelf een plaatsje op te eisen, zoals bijvoorbeeld in 1975, toen koning Faisal door een van zijn neven vermoord werd. Maar het systeem sloot de rangen, de neef werd geëxecuteerd en Khalid volgde zijn halfbroer Faisal op.

Toch lijkt de kentering ingezet te zijn. Want in juni 2017 heeft de toen 82-jarige koning Salman zijn eigen zoon Mohammed bin Salman – beter bekend als MBS – als kroonprins aangesteld en zo zijn generatiegenoten het nakijken gegeven. In de praktijk heeft deze MBS tegenwoordig alle touwtjes in handen.

Toen Abdoelaziz in 1932 de onafhankelijkheid uitriep, aarzelde hij niet om de officiële naam van het land onlosmakelijk met zijn familienaam te verbinden. Want dit is niet het land van de Rasjidi's of van een andere stam, neen, dit is het land van het Huis van Saoed – Saoedi-Arabië. Op dezelfde manier zou België Saksen-Coburgië kunnen heten en de USA de Verenigde Staten van Trump.

Alles leek erop te wijzen dat Saoedi-Arabië een arm en onbeduidend land zou blijven, dat nauwelijks enige rol op het wereldtoneel te spelen had. Amper zes jaar later kwam daar verandering in. En hoe. Na een zoektocht van bijna vijf jaar werd op 3 maart 1938 in het oosten van het land, dicht bij Bahrein, eindelijk olie gevonden. Sedertdien heet bron No. 7 nabij Dammam waar dat gebeurde, *Prosperity Well*, de *Bron van Welvaart*. Saoedi-Arabië groeide uit tot de grootste olie-exporteur ter wereld en moet alleen Venezuela laten voorgaan wat de omvang betreft van zijn bewezen olievoorraad.

Intussen zijn we naar het oude stadsdeel op weg, daar waar zich in de 19e eeuw het machtscentrum van de Tweede Saoedische Staat ontplooide. Dat Riyad van meet af aan in de evolutie naar onafhankelijkheid een grote rol speelde was geen toeval. Zoals zovele steden op het schiereiland dankt de stad haar invloed aan haar strategische ligging op karavaanroutes. Alle belangrijke handelsroutes – kruiden, wierook, zijde – liepen door Riyad.

Kort na de onafhankelijkheid, in 1935, telde de stad ongeveer 31 500 inwoners. In 1972 waren er dat al een half miljoen, vandaag zijn er dat om en bij acht miljoen. En nog zijn ze niet tevreden, want volgens Noura mikt MBS op tien miljoen tegen 2030. Of dat nog haalbaar is, lijkt ons hoogst twijfelachtig.

Aan ruimte om die mensen te vestigen ontbreekt het Riyad alleszins niet. In de woestijn hoef je immers niet op een kilometer meer of minder te kijken. Van noord naar zuid reikt de stad naar schatting 70 tot 80 km ver. Meer dan twintig kilometer rijden is het voor ons, dwars door het centrum van de stad, om Oud-Riyad te bereiken.

King Abdullah Financial District (KAFD)

Alles leek erop te wijzen dat Saoedi-Arabië een arm en onbeduidend land zou blijven, dat nauwelijks enige rol op het wereldtoneel te spelen had

Stalen boomkruinen

Werfkranen in Riyad

Maar dat gebeurt opvallend vlot via de brede Koning Fahdweg. Wat meer is, het lijkt wel alsof de skyline van Riyad rond deze drukke verkeersader ontwikkeld is. Een voor een schuiven enkele van de belangrijkste wolkenkrabbers van de stad aan het raam voorbij.

Waar je ook kijkt, de profielen van gigantische torenkranen steken scherp tegen de blauwe lucht af

Zo is er het gebouw van het Ministerie van Binnenlandse Zaken – een afgeknotte vierkante piramide, maar dan op haar kop gezet. Of de Al Faisaliahtoren, nog maar pas in 2000 voltooid en toch al de *oudste* wolkenkrabber van Riyad. Zijn vorm is op de minaret van de Umar ibn al-Khattab Moskee in Dumat al-Jandal geïnspireerd. Maar wat ons vooral opvalt is de koperkleurige bol helemaal bovenaan. Daar is, hoe kan het anders, een restaurant met panoramisch zicht over de stad gevestigd. Een buitenbeentje te midden van deze hypermoderne architectuur is dan weer de Boudltoren met zijn mix van Beaux-Arts- en neoklassieke stijlelementen.

Waar je ook kijkt, de profielen van gigantische torenkranen steken scherp tegen de blauwe lucht af. Aan de bouwwoede lijkt in Riyad geen einde te komen. Maar het zijn niet alleen wolkenkrabbers die hier als paddenstoelen uit de grond schieten. In het hart van de stad zijn ze het Koning Salmanpark aan het aanleggen – vier keer zo groot als Central Park in New York. Een miljoen bomen zullen er geplant worden teneinde de groene ruimte te vergroten, maar ook om het stedelijk hitte-effect tegen te gaan. Een eind buiten de stad, tegen de hellingen van Jabal Tuwaiq, wordt Qiddiya City aangelegd. Een toeristisch megaproject is dat, helemaal gewijd aan entertainment, cultuur en sport. Jaarlijks hoopt men er… 17 miljoen bezoekers te verwelkomen. En dan zijn er nog de zes fonkelnieuwe voetbalstadions die in 2034 klaar moeten zijn voor het wereldkampioenschap voetbal.

Heel anders ziet de omgeving eruit wanneer we gedropt worden bij Oud-Riyad, de wijk die min of meer met de oorspronkelijke ommuurde stad samenvalt. Geen hypermoderne hoogbouw hier, wel zandkleurige gebouwen veelal geïnspireerd op de traditionele Nadjdarchitectuur.

Noura troont ons prompt mee naar het Swaigah Trade Center, gespecialiseerd in abaya's, cosmetica en traditionele parfums op basis van olie in plaats van alcohol. Het ontgaat ons niet dat in de open galerij twee lompenkinderen op blote voeten rondhangen en dat her en der zwerfvuil ligt. Dat hadden we nog niet gezien in het cleane Riyad.

Bij de toiletten is het verschil tussen het pictogram van een man in thobe en dat van een vrouw in abaya nogal subtiel

Maar het is een kledingzaak voor heren waar Noura onze aandacht voor opeist. Wat de meeste Arabische mannen dragen is een *thobe*, een mantel met lange mouwen die tot aan de enkels reikt. Het herinnert ons eraan dat het opletten geblazen is bij de toiletten, want soms wordt een pictogram van een man in *thobe* en een vrouw in *abaya* gebruikt om het onderscheid te maken. Dat verschil is nogal subtiel.

's Zomers is deze thobe doorgaans van witte polyesterstof, 's winters van gekleurde wol.

Al Thumairipoort

Shmagh, agaal en taqiyah

Al Masmakpaleis

Alleszins is het meer dan een kledingstuk, het is een symbool van nationale en culturele identiteit. Zoals je in het westen bij sommige formele aangelegenheden in pak en das hoort te verschijnen, zo is dat hier in *thobe*. Sommigen dragen daar bij heel speciale gelegenheden nog een *bisjt* over, een traditionele donkere herenmantel van kameelhaar of schapenwol.

Indrukwekkende karavanen beladen met specerijen, wierook of zijde daagden uit de woestijn op en maakten hun opwachting voor de stadspoort

Natuurlijk hoort daar steeds een hoofddoek bij, de *shmagh*, bij ons beter bekend als de *keffiyeh*. Die naam is van de stad Koefa in het hedendaagse Irak afkomstig. Want de *keffiyeh* bestond al bij de Sumeriërs in het oude Mesopotamië, het Tweestromenland tussen Tigris en Eufraat. Mannen plachten toen hun visnetten op hun hoofd te dragen. Daar kwam een hoofddoek met een visnetmotief uit voort. Vaak maakten ook twee brede lijnen deel uit van het motief. Die stelden dan de Tigris en de Eufraat voor, met watergolven ertussenin. Soms werden deze lijnen met de handelsroutes geassocieerd.

Oorspronkelijk was de *shmagh* louter een vorm van bescherming – bescherming tegen de felle zon, opwaaiend zand, stof en koude woestijnnachten. Gaandeweg kreeg hij ook een symbolische betekenis. In Saoedi-Arabië werd de zwarte tekening door een rode vervangen. Noura noemt dat de kleur van het bloed, als symbool van moed en dapperheid. Vanaf 1936 groeide de zwart-witte variant van de *keffiyeh* zelfs uit tot het symbool van de Palestijnse opstand. Vandaar de naam *arafatsjaaltje*.

Wil je de *shmagh* goed op zijn plaats houden, dan zet je eerst een wit mutsje op je hoofd, de *taqiyah*. Vervolgens fixeer je dat met een *agaal*, een traditionele dubbele zwarte koord van geitenhaar. Vooral in minder formele situaties dragen mannen vaak uitsluitend een witte, soms gehaakte *taqiyah*. Dat is dan eerder een uiting van toewijding aan het islamitische geloof, vergelijkbaar met het joodse keppeltje.

In feite bevinden we ons nu in de Al Thumairisoek, de oudste soek van Riyad. Historisch gezien blijft daar echter niet zoveel van over. Alleen de houten, vrij eenvoudige Al Thumairipoort herinnert nog aan een tijdperk waarin indrukwekkende karavanen beladen met specerijen, wierook of zijde uit de woestijn opdaagden en voor de stadspoort hun opwachting maakten.

Het nabijgelegen Al Masmakpaleis daarentegen is al die tijd vrijwel intact gebleven. Het dateert van omstreeks 1865, ten tijde van de Tweede Saoedische Staat dus. Helaas is het momenteel gesloten voor renovatie. Dat belet niet dat we ook al aan de buitenkant onder de indruk kunnen komen van het bouwwerk. Want letterlijk betekent Al Masmak *de dikke* of *de robuuste*. Met zijn gigantische lemen muren, zijn stenen fundering en zijn vier massieve hoektorens werd dit paleis onverwoestbaar geacht.

Vanaf 1936 groeide de zwart-witte variant van de keffiyeh uit tot het symbool van de Palestijnse opstand. Vandaar de naam arafatsjaaltje

Noura neemt ons mee naar de westelijke ingang van het paleis. Hier was het dat zich in

Al Masmakpaleis

Poort met pijlpunt (gele cirkel)

1902 het incident afspeelde dat het begin van de Derde Saoedische Staat zou inluiden.

In 1893 hadden de Rasjidi's de Saoedi's uit de stad verdreven en zo een einde gemaakt aan de Tweede Saoedische Staat. Lang zou dat echter niet duren. In 1902 reeds daagde Abdoelaziz met zijn leger van 72 vertrouwelingen voor de poorten van de stad op. De gouverneur van de stad werd voor de poort van zijn eigen fort gedood – Noura wijst in de eenvoudige houten poort de plek aan waar zich nog steeds de pijlpunt bevindt van een speer die de gouverneur rakelings miste. Het bleek een keerpunt in de geschiedenis van het land te zijn. Dertig jaar later, op 23 september 1932, zou Abdoelaziz de onafhankelijkheid uitroepen van *zijn* Saoedi-Arabië.

Terwijl we naar Noura's verhaal luisteren, daagt een man in vol ornaat op – een zwarte *bisjt* met gouden boord over zijn witte *thobe* en een goudkleurige *agaal* op zijn hoofd. Die attributen maken duidelijk dat we met een *sjarief* te doen hebben, een man (of een vrouw) die zich een nakomeling noemt van de Profeet Mohammed. Al heb je daar niet altijd zekerheid over, want in de praktijk wordt die omschrijving weleens ruim geïnterpreteerd.

Letterlijk betekent Al Masmak 'de dikke'. Met zijn gigantische muren, zijn stenen fundering en zijn massieve hoektorens werd dit paleis onverwoestbaar geacht

Op het plein wappert een grote Saoedische vlag. Ze heeft een groene achtergrond – kleur van de islam – en draagt in witte letters de geloofsbelijdenis *Er is geen andere god dan Allah; Mohammed is de boodschapper van Allah*. Daaronder is een zwaard afgebeeld als symbool voor gerechtigheid.

En dat laatste mag je letterlijk nemen. Want als we onze rug naar het paleis keren, kijken we uit op het beruchte Deeraplein. Dat is de plek waar tot in 2022 publieke executies door onthoofding plaatsvonden. In het westen ontleent het er de wrange bijnaam *Chop*

Deeraplein (achteraan)

Sjarief

Nationaal Museum van Saoedi-Arabië

Chop Square aan. Het plein is het enige in Riyad met een systeem voor afwatering – om het bloed weg te spoelen.

Na de onthoofding werd het hoofd van de overledene terug aan het lichaam genaaid

Onthoofding wordt toegepast voor delicten zoals moord, overspel, sodomie, drugsdelicten, heksenkunst en toverij. Als bewijs werden vaak bekentenissen aangehaald die onder foltering verkregen waren. De executies werden niet vooraf aangekondigd. Vaak vonden ze op vrijdag plaats, wanneer er veel toevallige aanwezigen op het plein waren. Fotograferen of filmen was vanaf 2015 strikt verboden. Na de onthoofding werd het hoofd van de overledene terug aan het lichaam genaaid. Dat werd dan in een doek gewikkeld, zodat de gepaste begrafenisrituelen uitgevoerd konden worden.

Dat sinds 2022 op het plein geen executies meer plaatsvonden, betekent niet dat de doodstraf met het zwaard niet meer uitgevoerd wordt. Op 12 maart 2022 werden op één dag 81 mensen geëxecuteerd, in de loop van vorig jaar (2025) vonden *minstens* 356 onthoofdingen plaats – een nieuw record. Tegenwoordig geeft de overheid daar simpelweg minder ruchtbaarheid aan. Kennelijk acht MBS discretie op dit punt beter voor het imago van het land.

Het Nationaal Museum van Saoedi-Arabië is onze volgende bestemming. We stoten er onder meer op een enorme meteoriet die ongeveer vierhonderd jaar geleden in Rub al Khali neerstortte, de enorme woestijn in het zuiden van het land. Bijna drie ton weegt het ding. De impact moet dan ook enorm geweest zijn, getuige de Wabarkrater met een diameter van 61 m die erdoor ontstond.

Nog zo'n fenomeen uit de woestijn is de woestijnroos – geen bloem in de letterlijke betekenis van het woord, maar een kristalstructuur die bestaat uit een mix van gips en zandkorrels. Zulke structuren kunnen ontstaan wanneer water rijk aan gips verdampt in een droge, zanderige omgeving. Naarmate het gips kristalliseert, zetten ook zandkorrels zich op die structuur af.

Dachten we dat het Arabisch schiereiland een woestijn was waar beschavingen onmogelijk tot bloei konden komen? Wel, dan zaten we er behoorlijk naast

Indrukwekkend is het complete skelet van een *platybelodon*. Het imposante dier moet 15 à 17 miljoen jaar geleefd hebben. Het lijkt op een olifant, maar dat is maar de halve waarheid. Onder zijn slurf had hij slagtanden die tot een mes uitgegroeid waren zodat hij er takken en boomschors mee kon afsnijden.

Hier is het ook dat we het beroemde vingerkootje uit Tayma kunnen bewonderen. Meer dan het middelste beentje van een middelvinger, amper 3,2 cm lang, is het niet. Toch

Meteoriet van de Wabarkrater

Woestijnroos

Vingerkootje Homo Sapiens (88 000 jaar)

Platybelodon

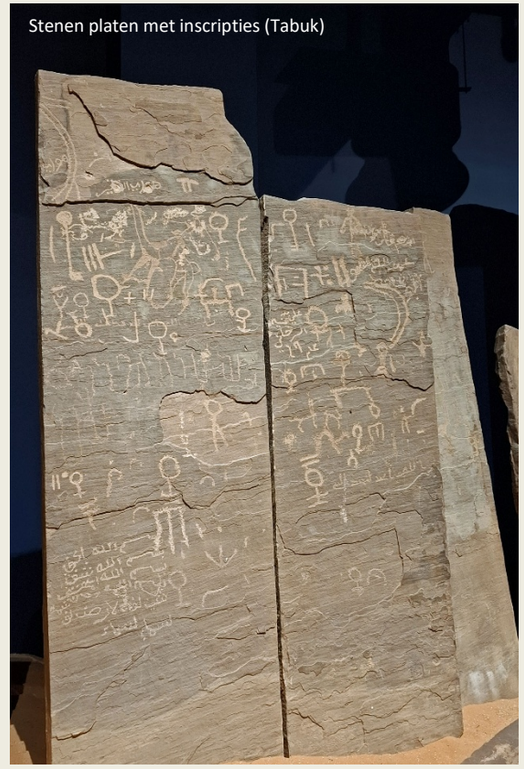
Stenen platen met inscripties (Tabuk)

zette het in 2016 de wereld van de paleontologen op zijn kop. Want het botje bleek ongeveer 88 000 jaar oud te zijn en toch aan een *Homo sapiens* toe te behoren. Dat betekende dat de gangbare theorie over de migratie van *Homo sapiens* uit Afrika herzien moest worden.

Maar het meest verrassend zijn toch de vele culturen waarmee we in de galerij der Arabische koninkrijken geconfronteerd worden. Dachten we dat het Arabisch schiereiland een woestijnachtig gebied van 2,1 miljoen vierkante kilometer was waar beschavingen onmogelijk tot bloei konden komen? Wel, dan zaten we er behoorlijk naast.

Onder zijn slurf had de platybelodon slagtanden die tot een mes uitgegroeid waren zodat hij er takken en boomschors mee kon afsnijden

Zo zijn er de mysterieuze stenen platen, vier meter hoog, uit de omgeving van Tabuk in het noordwesten van het land. Zesduizend jaar geleden zijn ze daar neergezet. Wie dat gedaan heeft en waarom, dat blijft een voorwerp van debat onder archeologen. Maar ze moeten toch een bijzondere betekenis gehad hebben, gezien het enorme aantal artistieke afbeeldingen van dieren en mensen, en de vele oude schriftvormen op die platen.

Van iets recentere datum – ongeveer 2000 v.Chr. – is de Rots met de Zeven Handen. Die is in Bir Hima aangetroffen, een rijke archeologische vindplaats dicht bij de grens met Jemen. Toch wel heel bizar, deze voorstelling van zes losse armen, inclusief schoudergewricht. Op de achterkant prijkt nog een

Rots met de Zeven Handen

Assyrische ruiters te paard. Arabische ruiters op dromedaris

Hellenistische invloed in Qaryat al Faw

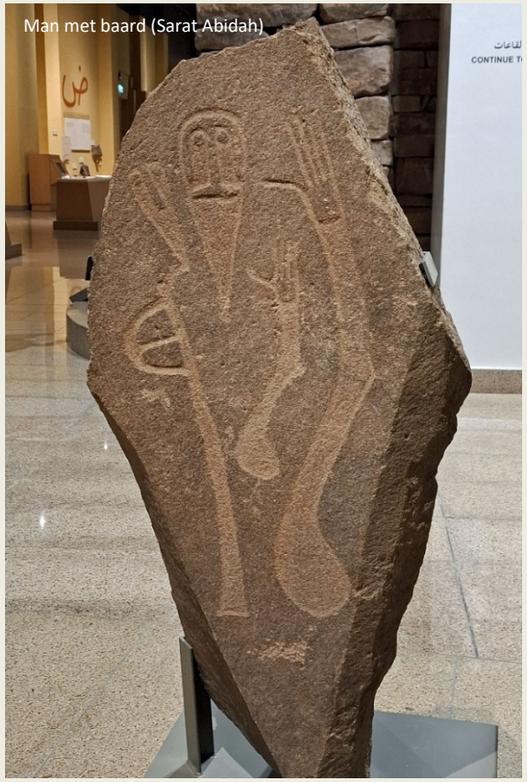

Man met baard (Sarat Abidah)

Godin Al Uzza (Nabateeërs)

Goudschat van Thaj

zevende exemplaar. Bovendien zijn enkele letters in Thamoedisch schrift toegevoegd.

Min of meer uit hetzelfde tijdperk dateert de modern aandoende voorstelling van een man met baard op een basaltsteen. Die is in Sarat Abidah aangetroffen, een tweehonderdtal kilometer van Bir Hima. De band met de rots uit Bir Hima is duidelijk, want ook hier figureren die losse armen.

Sommigen zien in dit minimalisme zelfs een gelijkenis met de vroege kubistische kunst van Pablo Picasso

Een Assyrisch reliëf toont ons hoe Arabische strijders op kamelen achterna gezeten worden door Assyrische strijders te paard. De Assyriërs zijn aan de winnende hand, zo lijkt het. Maar dat is pure propaganda, want het waren de Assyriërs die in het zand beten in de Slag bij Qarqar in 853 v.Chr. Toch was deze veldslag voor de Arabieren een keerpunt. Tot dan waren het Egyptenaren, Hettieten, Assyriërs, Babyloniërs, Meden en Perzen die de historische bronnen domineerden. Nu maakten ook die raadselachtige Arabieren uit de woestijn plots hun opwachting op het wereldtoneel.

De Nabateeërs kunnen hier natuurlijk niet ontbreken. Hun goden stelden zij aanvankelijk niet als menselijke figuren voor. Vanaf de eerste eeuw v.Chr. kwam daar verandering in. Maar dan nog beperkte men zich tot het

Koran in goudschrift

absolute minimum. Een afbeelding van Al Uzza bijvoorbeeld, een van de belangrijkste goden uit het Nabatees pantheon, is herleid tot twee amandelvormige ogen en een lange, smalle neus. Sommigen zien in dit minimalisme zelfs een gelijkenis met de vroege kubistische kunst van Pablo Picasso.

Dat ook het hellenisme zijn invloed op het Arabisch schiereiland deed gelden, is nog zo'n verrassing. Dat blijkt onder meer in Thaj, een archeologische vindplaats dicht bij de Perzische Golf. In 2009 kon men daar de grafkamer blootleggen van een jong meisje. Een prinses waarschijnlijk, getuige de goudschat die ze meegekregen had. Zelfs Qaryat al Faw, diep in het zuiden van het land, kwam binnen de hellenistische invloedssfeer te liggen. Dat wordt treffend geïllustreerd door een muurschildering van een man met krullend haar.

Dan brengt een roltrap ons van de duisternis naar het licht – letterlijk en figuurlijk. Van de pre-islamitische tijd op het gelijkvloers trekken we naar de islamitische tijd op de eerste verdieping. Wat Mohammed indertijd allemaal overkomen is, behoort tot het collectieve geheugen van de moslims wereldwijd. Hoe hij steeds door zijn oom gesteund werd. Hoe na diens dood een beloning van honderd kamelen op zijn hoofd gezet werd. Hoe hij noodgedwongen van Mekka naar Medina vluchtte.

Slechts iets meer dan een eeuw hadden de moslims nodig om het islamitisch kalifaat uit te breiden van de Indus in het oosten tot het Iberisch schiereiland in het westen

Dat laatste ging weleens met miraculeuze gebeurtenissen gepaard. Zo kon Mohammed zich drie dagen lang in een grot schuilhouden, omdat spinnenwebben de ingang van de grot afschermden en er duiveneieren op de grond lagen. In die grot kon zich niemand bevinden, leidden zijn belagers daaruit af. Tijdens een achtervolging zakten de poten van de paarden van zijn achtervolgers dan weer op een miraculeuze wijze in het zand, waardoor ze hem niet konden inhalen. Een geit die geen melk meer gaf, bleek onder Mohammeds handen toch weer melk te geven.

Ook de bliksemsnelle verspreiding van de islam komt aan bod. Je kan het niet anders dan

Mammelukkendeur

Al Diriyah – Wadi Hanifah

Onderweg naar Al Diriyah zien we in de verte de blitse torens van het KAFD oprijzen, de hypermoderne financiële wijk van Riyad. Maar dat is voor morgen, deze namiddag richten we onze blik nogmaals op het verleden. Overigens zijn we dan in goed gezelschap, want niet langer geleden dan gisteren bezocht ook de Britse kroonprins William deze site.

Het is jaren wachten op de oogst. Logisch dat je voor 'oud' flink moet afdokken

spectaculair noemen, deze veroveringsgolf die vanuit dit dunbevolkte schiereiland op gang kwam. Slechts iets meer dan een eeuw hadden ze nodig om tussen 630 en 750 het islamitisch kalifaat uit te breiden van de Indus in het oosten tot het Iberisch schiereiland in het westen. Zelfs de Pyreneeën staken ze over. Daar werden ze in 732 door Karel Martel bij Poitiers eens en voorgoed tot staan gebracht. Hoe West-Europa eruit gezien zou hebben als hij daar niet in geslaagd was, blijft een open vraag.

Verkoop van agarhout (*oud*)

Waterbron

Salwapaleis

Salwapaleis

Dat Al Diriyah de bakermat van de Eerste Saoedische Staat was, weten we intussen. Al Turaif was toen de stadswijk waar alle macht geconcentreerd was. Daar vond je de paleizen van de leden van de koninklijke familie, de belangrijkste moskeeën, overheidsgebouwen en andere voorzieningen.

De hoge muren van het Salwapaleis trekken alle aandacht naar zich. Het was dan ook het grootste gebouw van Al Turaif, met een oppervlakte van meer dan 10 000 m²

Want de Ottomanen wilden deze nieuwe staat kortwieken voor ze te machtig werd. Het begon nochtans goed voor de Arabieren. In 1811 wisten ze met een leger van 18 000 infanteristen en 800 ruiters de Ottomanen in Wadi al Safra, nabij Medina, een halt toe te roepen. Een veldslag die sederdien in de lokale geschiedenisboeken buitensporig opgehemeld wordt – een beetje zoals de Guldensporenslag in Vlaanderen.

Maar het was slechts uitstel van executie. Zeven jaar later daagden de Ottomanen opnieuw op, ditmaal met een nog grotere overmacht. Al had Imam Abdoellah bin Saoed de muren laten versterken en nieuwe torens laten bouwen, na een beleg van zes maanden moest hij de duimen leggen. De Ottomanen hadden de opdracht Al Diriyah te verwoesten en dat deden ze grondig. De burgers werden gedood of verdreven, de waterbronnen werden vergiftigd, alle palmbomen werden uitgerukt.

De verwoesting ten spijt blijft er van Al Diriyah toch voldoende over om het een van de grootste leemsteden ter wereld te noemen

Abdoellah bin Saoed zelf werd eerst naar Caïro overgebracht, en vervolgens naar Istanbul waar hij in mei 1819 op het plein voor de Hagia Sophia in het openbaar onthoofd werd. Om hem nog wat te treiteren liet de sultan hem vooraf nog even naar een luitspeler luisteren – in zijn thuisland had Abdoellah

Grote Moskee van Al Turaif

Grote Moskee

Plafond

Khalwa *(ondergrondse gebedsruimte)*

bin Saoed het luisteren naar muziek verboden.

Van de vele pilaren die de galerijen stutten blijven alleen maar zielige stompjes over

De verwoesting ten spijt blijft er van Al Diriyah toch voldoende over om het een van de grootste leemsteden ter wereld te noemen. In 1999 gaf koning Salman de opdracht de site te renoveren. Met goed gevolg, want in 2010 werd Al Turaif door de Unesco als Werelderfgoed erkend. Maar wat ons het eerst opvalt wanneer we de site via Bujairi Terrace betreden, is de doorgedreven commercialisatie. Enkele gerenoveerde gebouwen zijn als handelspand ingericht, of als evenementenhal.

Wat ze in het kraampje van Yashboob Oud te koop aanbieden, lijkt op houtschilfers. En dat is het in feite ook. Want dit is agarhout, een wierookvariëteit die ze hier *oud* noemen. Vanwege zijn complexe, zeer aangename geur is *oud* zeer gegeerd in het Midden-Oosten. Een half dozijn variëteiten kan je hier kopen, terwijl enkele branders de welriekende geuren als een soort proeverij genereren.

Hoe *oud* tot stand komt, is een heel merkwaardig proces. Je hebt er een bepaalde soort bomen voor nodig, de *aquilaria*, die enkel in Zuidoost-Azië voorkomen. Wordt zulke boom door een bepaalde schimmel aangetast, dan verweert hij zich tegen die aanval door een donkere hars in zijn kernhout te vormen. Daardoor wordt het hout zeer dicht en verzadigd, zodat de schimmel niet verder kan oprukken. Bovendien verkleurt het – het witte hout wordt donker en is klaar

Paleis van Imam Abdoellah bin Saoed

Paleismuur

om als *oud* verkocht te worden. Dit proces doet zich enkel in de klimatologische omstandigheden van een regenwoud voor. *Oud* moet dus steeds geïmporteerd worden.

Bovendien zijn van nature geïnfecteerde bomen eerder zeldzaam. Lokale bewoners helpen de bomen daarom een handje door hen opzettelijk met de schimmel te infecteren en zo de productie van *oud* in gang te zetten. Dan nog is het jaren wachten op de oogst. Logisch dat je voor *oud* flink moet afdokken. Voor gekweekte oud tel je 70 tot 400 euro per kilogram neer, voor natuurlijke wordt dat 3 400 tot 10 600 euro.

Elke prins die naam waardig had wel ergens in Al Turaif zijn paleis

Van op het terras kijken we over de eeuwenoude lemen stad uit. Aan onze voeten ligt Wadi Hanifah, de wadi die nog steeds het broodnodige water levert waarmee de rijke aanplanting van palmbomen en struiken zich kan handhaven. Hier was het dat

WaCafe

de Bano Hanifah, de stam waaruit achteraf de Saoedische koninklijke familie zou voortkomen, omstreeks 400 vanuit de westelijke Hidjaz neerstreek. Aanvankelijk waren dat kleine nederzettingen van sedentaire boeren, verspreid langs de wadi. Pas in 1446 zou hier een stad gesticht worden die de naam Al Diriyah kreeg.

Aan de overkant trekken de metershoge muren van het Salwapaleis alle aandacht naar zich. Het

"Sterkte, schoonheid, snelheid en authenticiteit"

Galerij van het Arabische Paard – Turfa

was dan ook het grootste gebouw van Al Turaif, met een oppervlakte van meer dan 10 000 m². De eerste aanzet ertoe dateert van 1766. De koning – die toen nog imam genoemd werd – gebruikte het als zijn persoonlijke residentie, maar het deed ook dienst als regeringsgebouw. In de muren herkennen we de driehoekige gaten die voor licht en ventilatie moesten zorgen, typisch voor de Nadjd-architectuur.

Enkele waterbronnen getuigen van de belangrijke rol die water speelde voor landbouw en dagelijks leven. Water werd in leren zakken naar boven gehaald via een systeem van katrollen, telkens aangedreven door twee kamelen.

In de prachtige kalligrafische inscriptie op de muur herkennen we meteen de wapperende manen van een galopperend paard

Een van de eerste gebouwen die in Al Turaif opgericht werden, is de Grote Moskee. Ze staat naast het Salwapaleis en was er zelfs ooit mee verbonden door middel van een brug – een beetje zoals de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het stadspaleis van de heren van Gruuthuse in Brugge. Het was Imam Abdoelaziz die deze moskee liet oprichten. De ironie van de geschiedenis wil dat hij er ook vermoord is. De muren waren van natuursteen en leemsteen, de daken van tamarinde, palmtakken en palmbladeren. Van de vele pilaren die de galerijen stutten blijven alleen maar zielige stompjes over.

De moskee verheft zich hoog boven Wadi Hanifah. Een strategische locatie dus, die er een ideaal platform van maakte voor het afvuren van kanonnen. Het laat zich raden dat de Ottomanen tijdens de belegering bij uitstek de moskee in het vizier namen. Dat je in de omgeving van de moskee enkele kanonskogels uit die tijd ziet liggen, hoeft dan ook niet te verbazen.

In 1818 stonden de Ottomanen voor de deur. En het was niet om hem te feliciteren met zijn mooi paleis

Al die verwoestingen zijn de schuld van de Ottomanen, beklemtoont Noura met een

Bayt al Mal *(Schatkamer)*

Sbalat Modhi

Saoedische gastvrijheid – Thee en dadels

grimmige ondertoon. Maar nauwelijks zes jaar na de dramatische belegering heeft Imam Turki bin Abdoellah de Ottomanen *buiten geschopt*, voegt ze er triomfantelijk aan toe. Al Diriyah was toen helaas volledig verwoest en al grotendeels ontvolkt. Turki wees daarom Riyad als de nieuwe hoofdstad van de Tweede Saoedische Staat aan. En dat is ze vandaag nog altijd.

We kuieren door de klinisch gerenoveerde straatjes. Aan paleizen was er alleszins geen tekort – we tellen er twaalf. Elke prins die naam waardig had wel ergens in Al Turaif zijn paleis.

Zo ook Imam Abdoellah bin Saoed, de laatste koning van de Eerste Saoedische Staat. In 1814 kwam hij aan de macht. Meteen zette hij zich aan het werk om midden in het district een van de grootste paleizen van Al Turaif te realiseren. Met zijn dikke muren en zijn talloze pilaren moet het een indrukwekkende constructie geweest zijn. Lang heeft de Imam daar evenwel niet van kunnen genieten. In 1818 stonden de Ottomanen voor de deur. En het was niet om hem te feliciteren met zijn mooi paleis.

Sbalat Modhi bood onderdak aan kooplui, bezoekers en studenten, inclusief moskee en stal voor de paarden. Een soort luxueuze karavanserai dus

Niet alleen paleizen, ook paardenstallen waren er in overvloed. De Arabische volbloed stond immers hoog aangeschreven in de Eerste Saoedische Staat, niet alleen vanwege zijn belang in de oorlogsvoering, maar ook als symbool van status en rijkdom. In de woestijn namen bedoeïenen hun paard vaak in de familietent op om het tegen diefstal te beschermen.

In het paleis van Abdoellah bin Saoed is een Galerij van het Arabische Paard ondergebracht om ons daaraan te herinneren. In de prachtige kalligrafische inscriptie op de muur herkennen we meteen de wapperende manen van een galopperend paard. De tekst omschrijft de kwaliteiten waarop paarden beoordeeld werden – sterkte, schoonheid, snelheid en authenticiteit.

Paarden werden hier al negenduizend jaar geleden getemd. Dat wordt met een eeuwenoude afbeelding van een rotstekening met een ruiter te paard uit Jubbah geïllustreerd. Centraal in de tentoonstelling staat een levensgroot beeld in beschilderd brons van de merrie Turfa, een prachtige witte Arabische volbloed. Dat was een geschenkje van Abdoelaziz al Saoed aan koning George VI toen die in 1937 de Britse troon besteeg.

Nog zo'n evidentie is de aanwezigheid van een schatkamer in de buurt van de koninklijke residentie. Bayt al Mal heet ze, hier werden alle kostbare goederen bewaard. Wat Noura daaronder verstaat, verbaast ons een beetje – goud, zilver, graan, kamelen en paarden.

Koning Fahdweg met Al Majdoultoren (noordwaarts)

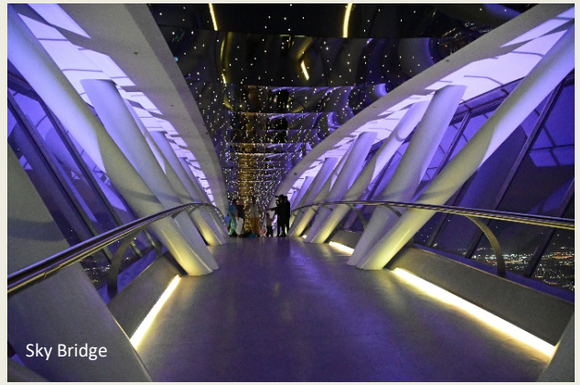

Sky Bridge

Kingdom Centre

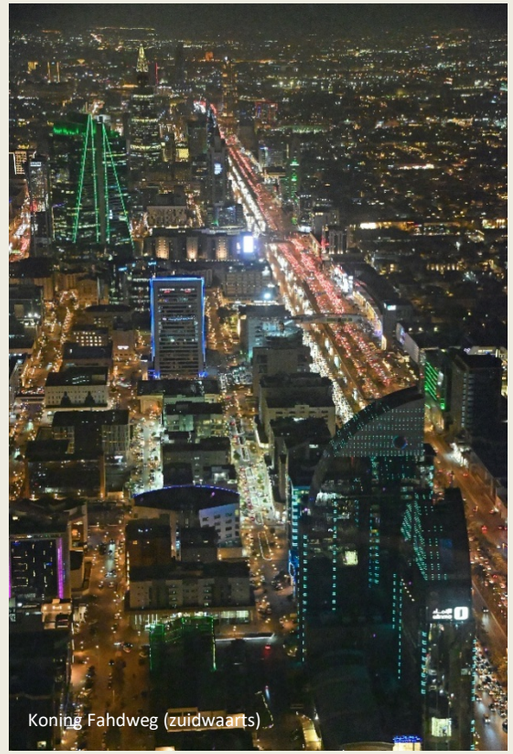

Koning Fahdweg (zuidwaarts)

Pal daarnaast ligt de voortreffelijk gerestaureerde Sbalat Modhi, een gebouw van twee verdiepingen, inclusief moskee en stal voor de paarden. Het was naar Modhi vernoemd, de vrouw van Imam Mohammed bin Saoed, en bood onderdak aan kooplui, bezoekers en studenten. Een soort luxueuze karavanserai dus.

Het Kingdom Centre wordt soms enigszins oneerbiedig De Flessenopener genoemd. Dat heeft met de opmerkelijke vorm van het gebouw te maken

Stilaan krijgt de duisternis de stad in haar greep. Dat is het moment dat Noura afgewacht heeft om ons naar het Kingdom Centre te loodsen – wellicht het meest iconische torengebouw van Riyad, soms enigszins oneerbiedig *De Flessenopener* genoemd. Dat heeft met de opmerkelijke vorm van het gebouw te maken. Want helemaal bovenaan zit er een opening tussen de twee symmetrische vleugels van het gebouw zodat het inderdaad verdacht veel op een flessenopener lijkt.

Is het Kingdom Centre in de lijst der hoogste gebouwen ter wereld niet meer dan een bescheiden middenmoter, dan moet gezegd dat het in de bizarre categorie *Hoogste gebouw ter wereld met een gat* op een eervolle derde plaats prijkt.

In de bizarre categorie 'Hoogste gebouw ter wereld met een gat' prijkt het Kingdom Centre op de derde plaats

Wat meer is, de Koning Abdoellah-moskee op de 77e verdieping is de hoogstge-

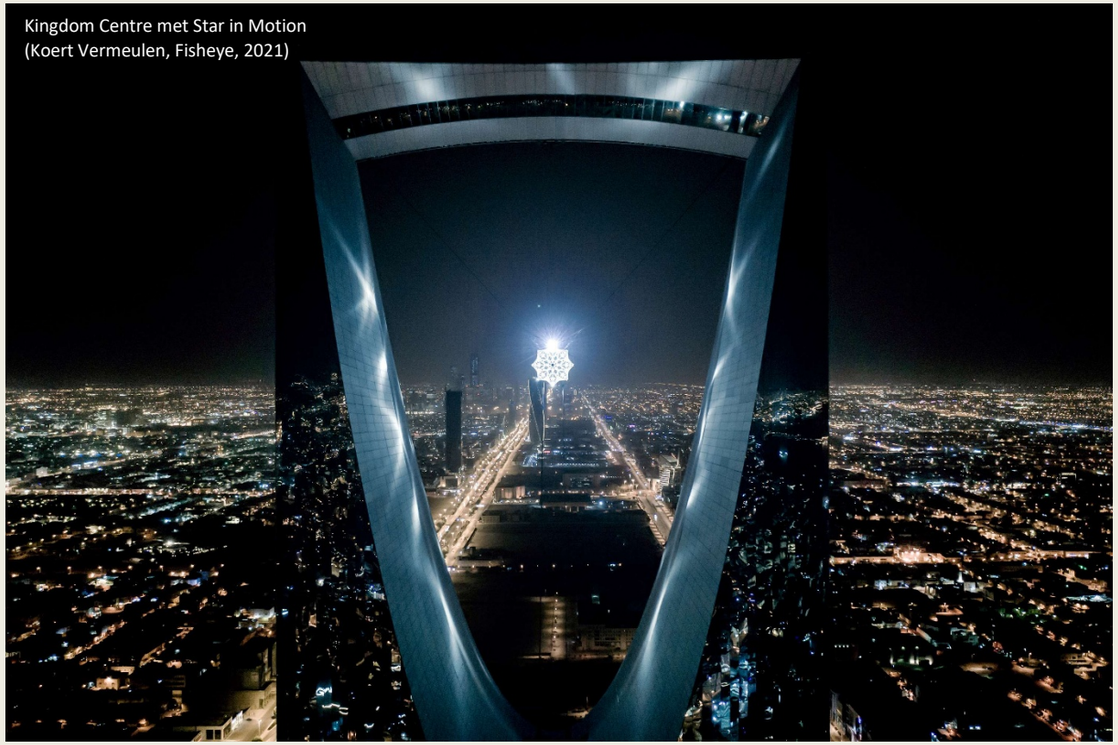
Kingdom Centre met Star in Motion
(Koert Vermeulen, Fisheye, 2021)

legen moskee ter wereld – 183 meter boven de begane grond. En dat alles voor de luttele som van 1,2 miljard USD.

Een eerste lift brengt ons 77 verdiepingen hoog, een tweede nog eens 22 verdiepingen hoger. Zo belanden we op de fameuze *Sky Bridge*, een 65 m lange, overdekte passerelle die beide torens van de wolkenkrabber met elkaar verbindt. Je lijkt er in de lucht te zweven, driehonderd meter boven de begane grond. Het uitzicht over *Riyad by night* is er, hoe kan het anders, ronduit spectaculair. De indruk die we eerder al hadden, wordt hier bevestigd – het moderne Riyad met zijn indrukwekkende skyline ontplooit zich vooral langs Highway 65, hier de Koning Fahdweg genoemd.

Vijf ton woog de stervormige lichtkunstinstallatie, toch hing ze daar met de elegantie van een fonkelende diamant aan een halssnoer

Een fantastisch beeld moet het geweest zijn, het project *Star in Motion* dat de Belgische kunstenaar Koert Vermeulen hier in 2021 realiseerde. In de open ruimte tussen beide torens, op een hoogte van 257 m, liet hij een stervormige lichtkunstinstallatie met een doormeter van 6,2 m ophangen. Vijf ton woog ze, toch hing ze daar met de elegantie van een fonkelende diamant aan een halssnoer.

Om het uur werd het ontstaan en het uitdoven van een ster gesimuleerd – een levensloop van drie miljard jaar samengebald in 60 seconden. Want sterren vormen een universele verbinding, luidde het goedmoedige betoog. Ze brengen harmonie en eenheid over de hele wereld en herinneren ons eraan dat we ons allemaal onder dezelfde hemel bevinden.

Was het maar waar. Want over ruim een half jaar, op 18 oktober 2026, zal het management van het Kingdom Centre zijn werknemers opdragen om niet naar kantoor te komen, maar tot nader order thuis te werken.

Al Majdoultoren

Een verklaring daarvoor geven ze niet, maar de bombardementen van de Jemenitische Houthi-rebellen op Riyad zullen daar wel niet vreemd aan zijn.

Top

Woensdag 11 februari | Riyad – KAFD

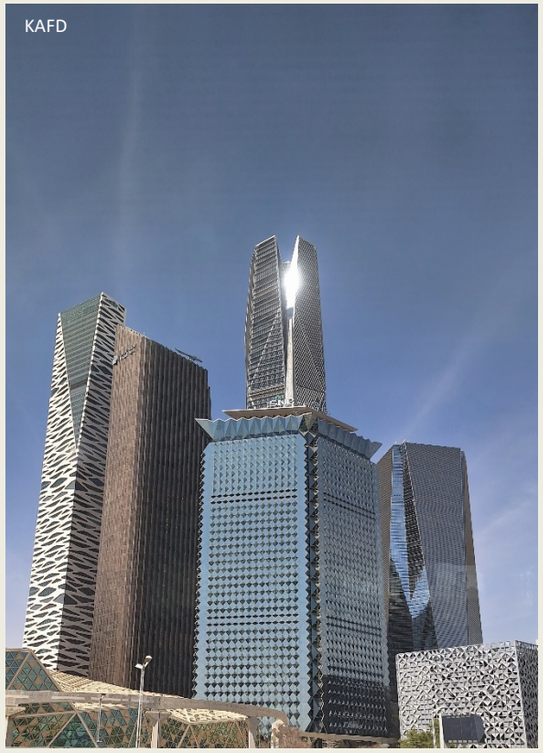
KAFD

Metrostation KAFD

Een rustige dag wordt het. Straks in de vooravond zullen we via Abu Dhabi huiswaarts vliegen. Maar eerst staat nog een bezoek aan het KAFD op het programma, het King Abdullah Financial District. Dat hypermoderne financieel district van Riyad is een van de paradepaardjes van het regime. Gebouwd vanaf 2007 is het tot het belangrijkste financieel centrum van het Midden-Oosten uitgegroeid. Vijfennegentig gebouwen staan er verspreid over een oppervlakte van 160 ha. Ter vergelijking, het zakendistrict Canary Wharf in Londen heeft een oppervlakte van 39 ha.

Oorspronkelijk was het de bedoeling die 95 gebouwen *tegelijkertijd* te bouwen. Maar die ambitie bleek al snel te hoog gegrepen. De simultane ontwikkeling joeg de kosten enorm op, diverse geschillen gooiden roet in het eten. De beoogde opening in 2017 ging niet door. De torenhoge, bijna lege wolkenkrabbers werden de risee van de stad – een luxueuze spookstad aan de belangrijkste weg van Riyad.

De torenhoge, bijna lege wolkenkrabbers werden de risee van de stad

In 2016 kwam het keerpunt. MBS had het heft in handen genomen en maakte zijn Vision 2030 wereldkundig. Mislukken was geen optie meer. Het KAFD kwam in handen van het PIF, het Public Investment Fund, een staatsinvesteringsfonds met 900 miljard dollar in de portefeuille. Het management werd geherstructureerd, er kwam opnieuw vaart in.

Willen buitenlandse bedrijven overheidscontracten binnenhalen, dan doen ze er goed aan hun kantoor in het KAFD te vestigen

Het KAFD is dan ook meer dan alleen maar een financieel centrum. Heel bewust zijn kantoortorens, wooncomplexen, hotels, winkels, lifestyle, sport en entertainment in de stadswijk geïntegreerd. Want het was van meet af aan de bedoeling dat het een levende wijk zou worden. Vandaag wonen er effectief twaalfduizend mensen. Op termijn moeten er dat minstens honderdduizend worden. Willen buitenlandse bedrijven in Saoedi-Arabië overheidscontracten in de wacht slepen, dan doen ze er goed aan hun kantoor in het KAFD te vestigen. Zeg dat MBS het gezegd heeft.

Duurzaamheid schrijven ze hoog in het vaandel. Auto's zijn in het grootste gedeelte van het KAFD niet toegelaten. Voetgangers verplaatsen zich onder meer via een netwerk van 42 geklimatiseerde *skywalks* tussen de gebouwen, in totaal goed voor 15,46 km. Vuilniswagens zal je niet door de straten zien

KAFD – PIF-toren

Metrostation KAFD

Metrostation KAFD

Want het was de gerenommeerde Zara Habib die dit juweeltje ontwierp, dezelfde Iraaks-Britse architecte die het havengebouw in Antwerpen en zoveel andere iconische gebouwen wereldwijd tekende.

Haar inspiratie haalde ze onder meer bij de duinenlandschappen van de Arabische woestijnen

Haar inspiratie haalde ze onder meer bij de duinenlandschappen van de Arabische woestijnen. Vandaar de golvende lijnen van

rijden. Het is een geautomatiseerd ondergronds inzamelingssysteem dat al het afval afvoert. Zonnepanelen, een waterzuiveringsinstallatie en een centraal stadsverkoelingssysteem vervolledigen het plaatje. De schaduwpartijen en de luchtstromen die doorgaans tussen hoogbouw ontstaan, creëren een microklimaat waardoor de gevoelstemperatuur lager ligt dan elders.

Een korte rit met Metrolijn 1 brengt ons van Al Murooj naar het alom geprezen KAFD-Metrostation. Een betere entree tot het KAFD kan je jezelf niet wensen.

Grote Moskee (links) met minaret

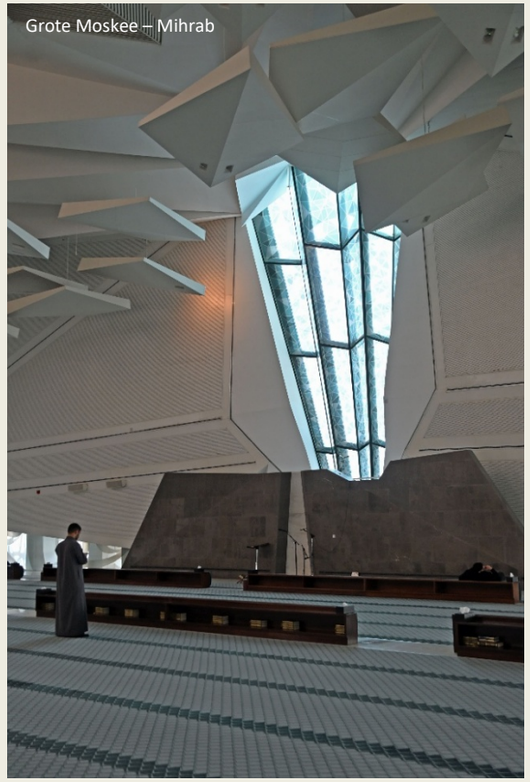
Grote Moskee – Mihrab

Minaret

het dak. Voor koeling, ventilatie en lichtinval sloot ze zich dan weer bij de traditionele Arabische architectuur aan, waar ramen vaak van een *mashrabiya* voorzien zijn, een verfijnd traliewerk van hout. Vandaar het ruitvormige rasterpatroon in de zijwanden. De zwierige lijnen, de harmonieuze vormen, de gracieuze verfijning doen ons helemaal vergeten dat we hier met een van de grootste metrostations van Riyad te maken hebben – een mastodont van 45 000 m². Pas op 1 december 2024 opende het station de deuren.

Hun inspiratie voor de Grote Moskee van het KAFD zochten de architecten bij een woestijnroos

Eens we in het fonkelnieuwe gebouw uitgestapt zijn overvalt ons een oprecht gevoel van verbazing en bewondering, maar ook van verwarring. Weg zijn alle rechte lijnen, haakse muren en blokkendozen met geometrische vormen, hier is het een en al sierlijkheid en gratie, met vloeiende lijnen, afgeronde vormen en futuristische decors

Geklimatiseerde skywalk

in een oase van licht. Iets waar ons oriëntatievermogen niet vertrouwd mee is. Gelukkig hoeven we alleen maar Noura te volgen. Vakkundig loodst zij ons langs gangen, roltrappen en passerelles naar buiten.

We bevinden ons nu in het hart van het KAFD en kunnen ons vergapen aan het amalgaam van wolkenkrabbers. Meer dan 25 internationale architectenbureaus hebben aan het project meegewerkt. Dat verklaart

Ernst & Young-gebouw

de enorme verscheidenheid. Geen enkel gebouw heeft wat dan ook gemeen met een van de andere gebouwen. Integendeel, het lijkt wel alsof ze er een spelletje van gemaakt hebben om zich van elkaar te onderscheiden en vooral afstand te nemen van alles wat naar klassieke architectuur zweemt.

Zeer opvallend is de Grote Moskee. Niet vanwege haar hoogte – ze lijkt een dwerg tussen al die torenhoge gebouwen – maar vanwege haar futuristische vormgeving. Hun inspiratie zochten de architecten immers bij een woestijnroos. Tegelijkertijd waakten ze erover het gebouw met typische islamitische patronen te realiseren.

Geen enkel gebouw heeft wat dan ook gemeen met een van de andere gebouwen

Zo kwam een enorme gebedshal tot stand, een oppervlakte van 6 103 m² zonder ook maar één pilaar om het plafond te stutten. Samen met de zwevende mezzanine biedt ze plaats aan 1 466 gelovigen. Op dit moment zijn een handvol gelovigen aan het bidden of mediteren. De metershoge *mihrab* die de richting van Mekka aangeeft, is in gekleurd glas uitgevoerd. Buiten markeren twee gestileerde minaretten van zestig meter hoog de ingang van de moskee.

Al Wadi, zo noemen ze het verzonken open plein voor de moskee – een knipoog naar de vele woestijnvalleien die Saoedi-Arabië rijk is. Vanuit de Wadi vertrekken kronkelende paden in alle richtingen. Groene aanplantingen en fonteintjes brengen wat kleur in deze wereld van beton, en als het even kan ook wat koelte en wat schaduw.

Het zijn vooral de reusachtige facetten op de gevel van de PIF-toren die de aandacht trekken

We kuieren door deze onwerkelijke omgeving, het hoofd in de nek en de blik op al die buitenissigheden waarmee deze kolossale torengebouwen elkaar proberen te overtroeven. Centraal staat de PIF-toren, met zijn 385 m de hoogste van allemaal, en eigenlijk ook de belangrijkste. Want daar is het dat het Public Investment Fund gevestigd is, het staatsinvesteringsfonds dat eigenaar is van

Al Wadi

World Trade Center met verticale ‘wadi’

Crystal Towers met PIF-toren

Hililtoren

Muqarnastoren

het KAFD. Het zijn vooral de reusachtige facetten op zijn gevel die de aandacht trekken. Enkel aan de buitenkant wordt het zeshoekige gebouw door met beton gevulde stalen buizen gedragen. Zodoende heeft elk van de 80 verdiepingen een kolomvrije open binnenruimte met maximale flexibiliteit.

Midden over de gevel van het World Trade Center loopt een ‘scheur’ van boven naar beneden. Zo ontstaat het beeld van een verticale wadi

Ook de Crystal Towers waarin de HSBC-bank gevestigd is, trachten de extreme woestijnhitte af te weren met een structuur die afgekeken is van de traditionele *mashrabiya’s*. De diepliggende ramen vormen donkere geometrische openingen in een lichte buitengevel.

Het World Trade Center is dan weer als een massieve, in twee gesplitste rots ontworpen. Midden over de gevel loopt immers een ‘scheur’ van boven naar beneden, 304 m lang. Zo ontstaat het beeld

Glazenwassers

van een verticale *wadi*. Achter de glazen wanden van die *wadi* baden de kantoorruimten in een oase van licht. Heel fraai is bovendien het onregelmatige patroon van witte composietplaten met donkere openingen op de buitengevels.

Tientallen driehoekige gevelfacetten, telkens een verdieping of twintig hoog, geven een steeds wisselend beeld van de Muqarnastoren

Een van de meest markante gebouwen is ongetwijfeld de Muqarnastoren. Zijn naam zegt het al, de geveltechniek van deze wolkenkrabber is door traditionele *muqarnas* geïnspireerd. Soms wordt dit ook weleens het honingraat- of het stalactietenmotief genoemd. Het is een van de meest archetypische elementen van islamitische architectuur, je vindt *muqarnas* terug aan de binnenkant van koepels, gewelven, portalen, nissen en dies meer. Ze verwijzen naar de stalactieten die de Profeet Mohammed gezien moet hebben toen hij zich schuilhield in een grot.

Maar hier heeft men deze typische driedimensionale patronen voor de buitengevel van het gebouw gebruikt. Het resultaat is een verbluffende constructie. Tientallen driehoekige gevelfacetten, telkens een verdieping of twintig hoog, geven een steeds wisselend beeld van het gebouw. Wat meer is, die vormgeving maakt het mogelijk tot wel elf hoekkantoren per verdieping in te richten – een belangrijke meerwaarde voor functionarissen die zulke kantoren als een statussymbool ervaren.

Metrostation met skyline KAFD

Voor ons breekt nu stilaan het afscheid aan, niet alleen van het KAFD, maar ook van dit land. Verlaat je het KAFD met de metro, dan vat je best post in de laatste wagon. Want dan krijg je een prachtig zicht op het metrostation en de futuristische stadswijk die nauwelijks haar gelijke kent. Terwijl dat beeld zich op ons netvlies vastzet, ontkomen we niet aan de overweging hoe groot de afstand is tussen dit pronkstuk van hypermoderne architectuur en de vele anachronismen van het oerconservatieve regime dat dit land in zijn greep heeft.

Top

Jaak Palmans
© 2026

Terug naar Pacomaja